

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต” โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหนึ่งในแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผลและความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2517 ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ พฤษหส์ดับที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตาม หลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและ ฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นได้ รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ใน ที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลา นี้” (สำนักงาน กปร, 2549.)

และเมื่อคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ได้เห็นประโยชน์อย่างชัดเจนขึ้น เมื่อวิกฤติของ สังคมไทยที่สะสมต่อเนื่องหลายปี ความฟุ้งเฟ้อจากภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้ สังคมไทยขาดจิตสำนึกของความพอดีและพอเพียง มีการจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ

เอกชนและประชาชน การดำเนินงานด้านต่างๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวัง ขาดความประหยัด และขาดสติที่จะปฏิบัติงานและดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรงเห็นความสำคัญของความ “พออยู่พอกิน” ซึ่งมีผลต่อราษฎรและประเทศชาติ ที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตนและดำรงชีวิตอย่างรู้จัก “คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง”

เกษม วัฒนชัย (2549) กล่าวถึงแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในสายทางกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบคอบที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี มีเงื่อนไขอยู่ 3 ประการคือ

1. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
2. ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบคอบ
3. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

สถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2542 หน้า 19-20) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีคุณค่าในการประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน และการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการดำเนินนโยบายของรัฐอย่างกว้างขวาง หลักสำคัญของปรัชญาที่ควรนำมาพิจารณาได้แก่ 1) การยึดทางสายกลาง 2) ให้ความสำคัญในเรื่องของการพอประมาณ และ 3) ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีหลักการที่เน้นความสมดุล ความเป็นกลาง ความพอประมาณ และการเชื่อมโยงให้เกิดความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและระบบการบริหารจัดการ จึงสามารถประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิต

ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ รวมไปถึงในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย (2541 หน้า 3) กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม มีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกินตามอัธยาของตนเอง ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวเนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้า มีใจความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงความว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน โดยแบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอกินกับตัวเอง” วันที่ 4 ธันวาคม 2541 ทรงได้มีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า “...พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี” Self Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ไม่ต้องขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ...แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า พอ ก็พอแค่นี้เอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติงานก็พอเพียง” วันที่ 23 ธันวาคม 2542 พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า เศรษฐกิจพอเพียงแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy เป็นเรื่องที่ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ เพราะเป็นทฤษฎีใหม่เป็นพระราชดำริของพระองค์ท่าน จากพระราชดำรัสสรุปได้ว่า พระองค์ได้ตรัสเพื่อให้ประชาชนอยากพึ่งตนเอง ยึดเส้นทางสายกลาง ไม่ยึดวัตถุนิยม อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ดำรงชีวิตยึดหลักวิถีไทย รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักผลิตเองใช้เอง มีจิตใจที่อดทนและเข้มแข็งพอสมควร

จากพระราชดำรัส สรุปได้ว่า พระองค์ได้ตรัสเพื่อให้ประชาชนอยากพึ่งตนเอง ยึดเส้นทางสายกลาง ไม่ยึดวัตถุนิยม อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ดำรงชีวิตยึดหลักวิถีไทย รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักผลิตเองใช้เอง มีจิตใจที่อดทนและเข้มแข็งพอสมควร

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542 (ศศิพรณ บัวทรัพย์, 2547 หน้า 18) ความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Economy นั้น ไม่มีในตำราเพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่ และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจก็หมายความว่าเราก็สามารถที่จะไปปรับปรุงหรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 หน้า 21) ให้ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ หมายความว่ามีความหมายเพียงพอกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ สามารถให้ตัวเองอยู่ได้อย่างพออยู่พอใช้

ประเวศ วะสี (2541 หน้า 16) ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรับพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 หน้า 4-3) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงคือ เป็นวิธีการดำเนินการ การเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือเกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภครด้วย นอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและบริโภค

เกษม วัฒนชัย (2549 หน้า 254) แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

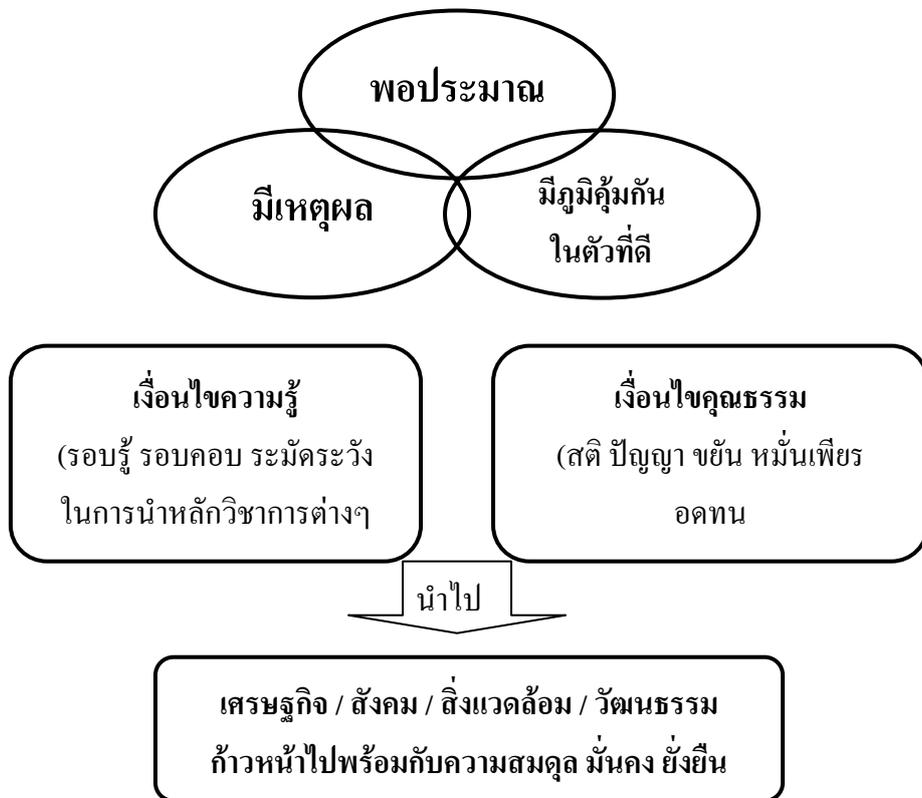
จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง พอสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ การพึ่งตนเองให้ได้ โดยยึดหลักของความพอเพียงทั้งทางความคิดและการกระทำในการดำเนินชีวิต ประกอบสัมมนาอาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต ไม่โลภหรือไม่ดักดวงในระดับที่เกินความต้องการ จนต้องเบียดเบียนผู้อื่น หากแต่เป็นการยึดมั่นในหลักการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเองและการพัฒนาตนเองก่อนเป็นพื้นฐาน

องค์ประกอบและลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจ “กรอบแนวคิด” ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมา

จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจคุณลักษณะว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได ดังแผนภาพที่ 1

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทางสายกลาง

แผนภาพที่ 2 แสดงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
(ดร.ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2551 หน้า 78)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วนดังนี้ (กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, 2546 หน้า 39-40)

1. กรอบแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

ตลอดเวลา และเป็นารมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร ประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุค โลกาภิวัตน์

3. คำนิยาม ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกและภายใน จะเห็นได้ว่า ความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กล่าวคือ กิจกรรมใดๆ ที่ขาดคุณลักษณะใด คุณลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง คุณลักษณะทั้ง 3 ประกอบด้วย

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ นั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ด้านการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัย ทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีจิตใจสำนึกคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความ รอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ

เงื่อนไขความรู้ การที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ ในระดับพอเพียง ต้องอาศัย

ความรอบรู้ คือ ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหา ของเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่างๆ

ความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาการต่างๆ เหล่านั้นมา พิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุก ขั้นตอน

ความระมัดระวัง คือ ความมีสติในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ เพราะในความเป็นจริงแล้วสถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น การ

นำความรู้และความรอบคอบมาใช้จึงต้องอาศัยความระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต โดยจะต้องเสริมสร้างใน 2 ด้าน ได้แก่

ด้านจิตใจและปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

ด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบ

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดในทัศนะของเสรี พงศ์พิศ (2548) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นหลักคิดหลักการ เพื่อให้เกิดผลต้องมีกรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดมาเป็นตัวช่วย เป็นแนวทาง เป็นเครื่องมือเพื่อให้เรานำเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติอย่างได้ผล สอดคล้องกับชีวิตของเรา งานที่เราทำ องค์กร สถาบันที่เราอยู่และตามที่ हमอประเวศ วะสี ซึ่งขยายความเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า ถึงใช้คำว่าเศรษฐกิจก็จริง แต่มันเป็นเศรษฐกิจในความหมายที่ใหญ่กว่าที่เราเข้าใจ เราอาจเข้าใจเศรษฐกิจในความหมายของเงินทอง แต่เศรษฐกิจ แปลว่า ความเจริญ เศรษฐกิจคำนี้มีความหมายกว้างกว่าเงินทอง มันหมายถึง ความพอเพียงทางจิตใจ ความพอเพียงทางปัญญา ความพอเพียงทางสิ่งแวดล้อม ทางสังคมพร้อมกันหมด จึงจะนำไปสู่การแก้ความยากจนได้ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปรัชญา กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดในทัศนะของเสรี พงศ์พิศ

เศรษฐกิจพอเพียง			
ปรัชญา	กรอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	คืนสู่ต้นกำเนิดชีวิต	มีคุณธรรมเป็นธรรม ถูกต้อง ดีงาม พออยู่ พอกิน พอใช้	แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ เอาคุณธรรม นำชีวิต นำธุรกิจการงาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง เงินเป็นบ่าวที่ดี เป็นนายที่เลว “จะเลือกเงินหรือชีวิต”

เศรษฐกิจพอเพียง			
ปรัชญา	กรอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
มีเหตุผล	คินคู่ รากเหง้า	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ภูมิใจในกำเนิด ถิ่นฐานบ้านเกิด รากเหง้า เผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ภูมิใจในของกิน ของใช้ พื้นบ้าน กินอยู่แบบไทยๆ วิถีไทย เข้าถึงคุณค่า มากกว่ายึดติดรูปแบบ
	คินคู่ พื้นฐาน	มีชีวิตเรียบง่าย ไม่ หน้าใหญ่ ไหลตาม กระแส รู้กาลละและเทศะ มี ความสุขตามอัตภาพ	ขนาด ปริมาณที่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่ เกินไป ไม่ติดแบรนด์ เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า นาฬิกา รถยนต์ เครื่องประดับ บ้านเรือน ไม่ขึ้น เหล่า เข้าโรงแรมหรู เพียงเพื่อให้ดูดี ไม่ไหล ตามกระแส ตามโฆษณาบ้างบริโภค
	มีหลักวิชา	ตัดสินใจด้วยข้อมูล ความรู้ “รู้เขา รู้เรา” รู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลง	ไม่ทำตามๆ กัน เลียนแบบแต่ไม่เรียนรู้ กินอยู่ อย่างมีคุณภาพ รู้จักตัวเอง รู้จักท้องถิ่น รู้จัก ศักยภาพ รู้จัก “ทุนชุมชน” รู้ปัญหา รู้ โลกาภิวัตน์ รู้จักแสวงหาความรู้ ศึกษาใน ระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง
	มีแผน	มีการวางแผนชีวิต ครอบครัว แผน ชุมชน แผนงานองค์กร แผน ยุทธศาสตร์ แผนงบ ประมาณ ครอบครัว รายรับ รายจ่าย หนี้สิน แผนการลงทุน แผน เศรษฐกิจพอเพียง	แผนเศรษฐกิจพอเพียง วางเป้าหมายและวิธีการ ให้ลดค่าใช้จ่ายลงร้อยละ 25 หรือไม่ (หนึ่งใน สี่) มีการจัดทำรายรับ รายจ่าย แผนการลงทุน เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่จะทำอะไรก็ทำ ไม่ ควักจ่ายจ่ายเร็ว ไม่เดินห้างอย่างไรเป้าหมาย มี แผนงานที่มีฐานข้อมูล ความรู้และหลักคิดที่ดี
เป็นมือ อาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน (quality, consistency, sustainability)	ทำด้วย “อิทธิบาทสี่” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ใจรัก รู้จริง รู้รอบ รู้ลึก ทำดีมี คุณภาพ ด้วยความสม่ำเสมอ	

เศรษฐกิจพอเพียง			
ปรัชญา	กรอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
มีภูมิคุ้มกันที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ความสัมพันธ์ดีกับทุกคน ครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ลูกมีการศึกษาที่ดี	มีเวลาให้ครอบครัว ไม่บ่่างาน หาเงินจนลืมชีวิต มีแผนชีวิต ครอบครัวดี มีสวัสดิการมั่นคง เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เอาตัวรอดคนเดียว ไม่เอาแต่ญาติพี่น้องเพื่อนฝูง พรรคพวก หรืออยู่อย่างโดดเดี่ยว มีการวางแผนให้ลูกออมเงินให้ลูก ตั้งแต่เกิด เพื่อเป็นทุนการศึกษา
	ระบบเศรษฐกิจ สังคมชุมชน ท้องถิ่นที่ดี	ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจ วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ SMEs	เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ก่อนพึ่งตลาดภายนอก หรือส่งออก ชุมชนมีระบบการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง ด้วยสันติวิธีอย่างไร ความสมานฉันท์ทำกันอย่างไร มีผู้มีอิทธิพล ผู้กว้างขวาง ที่เอาเปรียบผู้อื่นหรือไม่ แก้ไขอย่างไร ระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่มากน้อยเพียงใด มีระบบการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการทำแผนแม่บทชุมชน และทำตามหลักของ “ประชาพิจาน” ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นการได้แผน
	ระบบการจัดการองค์กรที่ดี	เน้นความสัมพันธ์ เครือข่ายมากกว่า กฎระเบียบและการควบคุมมีพรหมวิหารสี่	สร้างแรงบันดาลใจ ใจดี ใจกว้าง ใจสู้ ใจถึง (เข้าใจ - เข้าถึง) มีธรรมาภิบาลบรรษัท โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เน้นแต่ผลลัพธ์ ให้ความสำคัญกับกระบวนการด้วย

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มต้นจากอะไร การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาทางด้านจิตใจ คือ ให้ความเข้าใจถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเชื่อว่าเมื่อนำไปใช้แล้วจะทำให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคตแล้วจึงจะมีความมั่นใจที่จะนำไปทดลองใช้ปฏิบัติ หลังจากที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็จำเป็นต้องทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงความพอประมาณในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งด้านการบริโภค การกินอยู่ หลับนอน การเข้าสังคม การใช้เวลาและทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ โดยตั้งอยู่บนความพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

การเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ใช้ชีวิตอยู่บนศีลธรรม รู้จักพอ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบเบียดเบียนผู้อื่น และฝึกรบมสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถตระหนักถึงประโยชน์และความสุขที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์น้อมนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

จิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสุขที่เกิดจากความพอใจในการใช้อย่างพอดี และรู้จักระดับความพอเพียงจะนำไปสู่การประกอบสัมมาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ให้อวดอยากจนเบียดเบียนตนเองหรือไม่เกิดความโลภจนเอาเปรียบผู้อื่น แต่มีความพอเพียงที่จะคิดเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังคนอื่นๆ ในชุมชนหรือองค์กร และสังคมจนสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตาม ระดับความพอเพียงของแต่ละคนอาจจะไม่เท่ากัน หรือความพอเพียงของคนคนเดียวก็แตกต่างกันแต่ต่างเวลาอาจเปลี่ยนแปลงไปได้แล้วแต่เงื่อนไขภายในและภายนอกตลอดจนภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา

การปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สุเมธ ดันติเวชกุล, 2542)

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเป็นอยู่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง
2. ยึดกิจการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่าความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดจากความประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพ ชอบเป็นหลักที่สำคัญ
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบการต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า ความสุข ความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุข

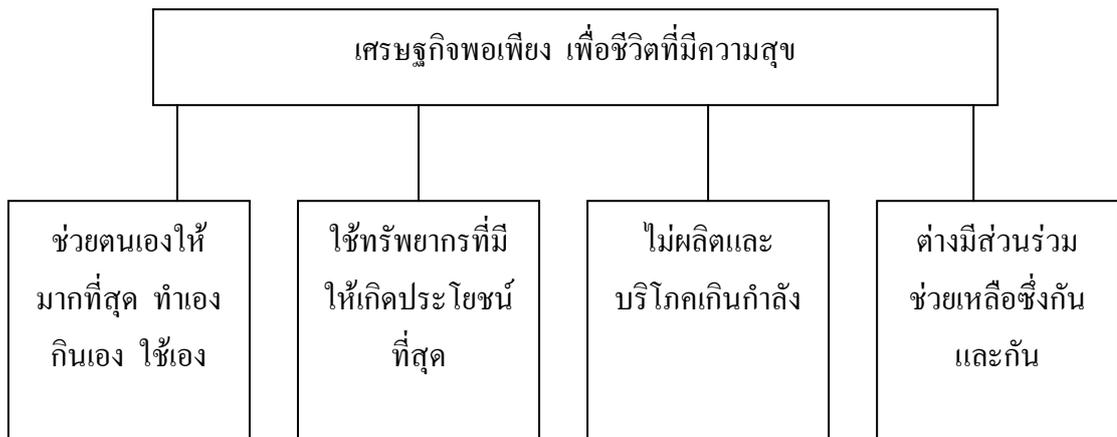
ความเจริญ ที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้รายได้ เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียง เป็นเป้าหมายสำคัญ

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วทั้งหมดสืบไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราโชวาทว่า พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามก่อความดีให้แก่ตนเองเสมอ พยายามและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นในห้วงกามสมบูรณ์

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 หน้า 23) ได้กล่าวถึงลักษณะการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีหลัก 4 ประการดังนี้

1. ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด
2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด
3. ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้คุณภาพ
4. ต่างมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแล

แผนภาพที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อชีวิตที่มีความสุข

หลัก 4 ประการของเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยให้ชีวิตมีความสุขเสมือนเสา 4 ต้น ช่วยยกชีวิตที่มีความสุข ไม่ต้องทรนทรายเกินพอดี ตามแผนภาพที่ 3 รายละเอียดของหลักการ 4 ประการของเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

1. ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด หมายความว่า ต้องพยายามอาศัยตนเองให้มากที่สุด อาศัยปัจจัยหรือคนภายนอกน้อยที่สุด ในระดับครอบครัวพึ่งการผลิตภายในครอบครัว ระดับชุมชนพึ่งพาผลผลิตในชุมชน ระดับชาติพึ่งการผลิตภายในชาติ เช่น ในระดับครอบครัว เราต้องรับประทานอาหารที่ปลูกพืชไว้รับประทานเอง เราเองสวมเสื้อผ้าก็พยายามทอผ้าตัดเสื้อใช้เอง ปลูกต้นไม้ไว้สำหรับทำเชื้อเพลิงทำเครื่องเรือน ของใช้ที่ต้องใช้ ก็พยายามทำเอง พยายามซื้อให้น้อยที่สุด ยิ่งเป็นการซื้อจากต่างประเทศ ยิ่งต้องจำกัดที่สุด

2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ตามลักษณะข้อ 1 ของเศรษฐกิจพอเพียงคือ ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ก็จำเป็นต้องพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลดีมากที่สุด มิฉะนั้นก็พึ่งตนเองไม่ได้มากนัก เช่น ในครัวเรือนมีที่ดินเหลืออยู่ ก็ปลูกผักผลไม้เอาไว้รับประทาน เวลาที่เหลืออยู่ก็ผลิตสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ไว้ใช้ เช่น เอากระดาษเหลือใช้มาพับถุง หรืออ่านหนังสือหาความรู้ซ่อมแซมเครื่องใช้หรือบ้านเรือนที่ชำรุด

3. ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้คุณภาพ การบริโภคที่เกินกำลังคือ บริโภคเกินรายได้ส่วนมากเป็นการบริโภคเอาหน้า (Conspicuous consumption) ทั้งที่จริงแล้วตนไม่มีความสามารถซื้อสินค้านั้นได้ แต่ก็กู้จากสถาบันการเงิน จากนายทุนเงินกู้ หรือจากการผ่อนส่ง เมื่อการกู้กลายเป็นนิสัย ก็กู้ไปเรื่อยๆ จนหมดความสามารถใช้หนี้ได้ สินค้าที่ซื้อมาก็ถูกยึดคืนอับอายเสียหายตา ต้องหลบหน้าย้ายที่อยู่ ที่จริงการกู้เงินไม่ว่าเพื่อการผลิตหรือการบริโภค ก็ได้เป็นสิ่งชั่วร้ายน่าอับอาย เพียงแต่ต้องแน่ใจจริงๆ ว่าตนจะมีความสามารถใช้หนี้คืนได้ และถ้าหากเกิดปัญหาขึ้นต้องไม่ก่อความเดือดร้อนในภายหลัง ถ้าเราใช้ความสังเกตพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในสังคม จะได้ข้อสรุปว่า ผู้ที่ผลิตเกินกำลัง ใช้หนี้สูญเสี่ยงเป็นหลัก จะต้องจบลงด้วยความล้มเหลว เร็วหรือช้าเท่านั้น

4. ต่างมีส่วนร่วมช่วยเหลือกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน เนื่องจากเศรษฐกิจแบบพอเพียงต้องพยายามผลิตสินค้าและบริการใช้เองให้มากที่สุด พยายามหลีกเลี่ยงการซื้อจากตลาด เพราะไม่ใช่เศรษฐกิจการตลาด (Market economy) แต่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการที่ตนต้องการได้ทุกอย่าง จึงต้องอาศัยผู้ที่อยู่ใกล้เคียงในชุมชนที่เป็นหมู่บ้านหรือตำบลเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การตั้งกลุ่มออมข้าวธัญญาหารเพื่อให้สมาชิกได้ยืมบริโภคในยามขาดแคลน สหกรณ์ที่ผลิตสินค้าร่วมกัน สหกรณ์ออมทรัพย์ เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการร่วมมือช่วยเหลือกันเอง วิธีการนี้ตรงข้ามกับเศรษฐกิจการตลาดที่ผลิตสินค้าอย่างเดียว ขายเอาเงินไว้ซื้อสินค้าที่ตนต้องการ ย่อมเป็นวิธีตัวใครตัวมัน ไม่จำเป็นต้องมีการช่วยเหลือกันและกันในการผลิตและการบริโภค

นอกจากนี้ได้มีการกำหนดคู่มือชีวิตพอเพียง ตามแนวพระราชดำริขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับทุกคน มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ “การจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประพฤติปฏิบัติ นั้น ควรทำเป็นแผนสำหรับปฏิบัติในแต่ละวันแต่ละเดือนแต่ละปี และทำไปจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว โดยการกำหนดเป้าหมายการเก็บออม กำหนดเป้าหมายการใช้จ่าย การประหยัดรายจ่ายเพื่อให้มีเงินเหลือมากขึ้น การจ่ายต้องคุ้มค่าและใช้เท่าที่จำเป็น โดยพึงระวังค่าใช้จ่ายที่มักจะไม่ถึง และไม่ก่อหนี้ โดยไม่จำเป็นและเกินกำลังของครอบครัว ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นแต่ละประเภทมีระดับความสำคัญไม่เท่ากัน เราควรใช้จ่ายกับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตก่อน เช่น ค่าอาหาร ค่าที่อยู่อาศัยและพยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น”

การใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเราสามารถใช้จ่ายของแพงได้หรือไม่ หรือสามารถกู้ยืมเงินได้หรือไม่ ซึ่งในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมิได้ห้ามการใช้จ่ายของแพง หรือกู้ยืมเงิน トラบเท่าที่เราไม่เบียดเบียนใคร รวมทั้งไม่เบียดเบียนตนเอง เพราะเศรษฐกิจพอเพียงคือ การที่เราใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ในการผลิตเพื่อบริโภคเองบ้างหรือเพื่อแลกเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสม

โดยไม่เกินระดับความสามารถในการใช้จ่ายของตนเอง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถมีสิ่งต่างๆ เพียงพอที่จะสนองความจำเป็นในเบื้องต้นได้ และถ้าหากมีทรัพยากรและความสามารถเหลือเพียงพอที่จะผลิตหรือบริโภคเกินระดับนั้น ก็สามารถทำได้แต่ต้องพอประมาณตามอัตรา ดังพระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า “...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ...แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความว่าอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่า จะแปลเป็น Self – sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self – sufficiency คือ Self – sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) ...พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเองคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย .....”

สำหรับในการกู้เงินนั้น หากอยู่บนพื้นฐานของความรู้และอุทิศสภาวะ ความคิดที่จะพึ่งตนเองให้ได้ในระยะยาว ก็สามารถกู้เงินแบบพอเพียงมาสร้างฐานะและความเจริญให้กับตัวเองและครอบครัวได้ ดังในพระราชดำรัสที่ว่า “การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญเพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับทำให้หนี้ได้ไม่ต้องคิดหนี้ ไม่ต้องเดือนร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2540) ดังตัวอย่างที่พระองค์ท่านได้มีพระราชดำรัสในปีเดียวกันนั้นเรื่องที่มีคนมาขอกู้เงินสามหมื่นบาท ไปซื้อเครื่องมือตัดเย็บเสื้อผ้าให้ภรรยาทำร้านและสามารถใช้จ่ายเงินคืนหมดจำนวนที่กู้ไปด้วยความฉลาดและความซื่อสัตย์ ตรงกันข้ามกับกรณีที่มีอีกรายหนึ่งกู้เงินไปใช้ “อย่างอีลุ่ยฉุยแฉก” หรือ กู้ไปเล่นแชร์อันไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด ซึ่งในที่สุดแล้วการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่ประมาณจนรวมถึงการกู้เงินที่ไม่นำไปสู่การสร้างรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ที่สมเหตุสมผลก็กลายเป็นต้นเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจดังที่ทราบกัน เศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น แต่ไม่ส่งเสริมการผลิตเพื่อค้าขายใช้หรือไม่ “...อันนี้เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

สรุป ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทิศทางของการดำรงชีพอยู่อย่างประคองตัว สามารถลุกขึ้นยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง แล้วสามารถพัฒนาพึ่งตนเองได้ในอนาคต การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้จะต้องรู้ว่าตัวเราเองมีฐานะอย่างไร มีความสามารถแค่ไหนในการทำอะไรก็แล้วต้องมีความพอดีไม่มีความทะยานอยาก อยากได้อะไรเหมือนคนอื่น ต้องการเอาชนะโดยไม่เกี่ยวข้องกับวิถีการ ทำให้เกิดเรื่องไม่คาดคิดได้จากสิ่งที่เราคิดว่าไม่มีความสำคัญ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องการให้คนมีความพอดีในสิ่งที่ตนมีและมีความสุขตามอัตราไม่ค้ำคะนาคำถามความทุกข์มาใส่ตัวเองอย่างไม่สิ้น

ทำให้เกิดเรื่องวุ่นวายในเศรษฐกิจทุกด้าน ถ้าคนเราหันหน้ามองกันและทำตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะรู้ว่าความสุขในวันนี้อยู่ที่ใด โดยไม่ต้องแสวงหาความทุกข์ที่มีอยู่อย่างอยู่อย่างทุกวันนี้

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

การจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ปฏิบัตินั้น ควรทำเป็นแผนสำหรับปฏิบัติในแต่ละวันแต่ละเดือนแต่ละปี และทำไปจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว โดยการกำหนดเป้าหมายการเก็บออม กำหนดเป้าหมายการใช้จ่าย การประหยัดรายจ่ายเพื่อให้มีเงินเหลือมากขึ้น การจ่ายต้องคุ้มค่าและใช้เท่าที่จำเป็น โดยพึงระวังค่าใช้จ่ายที่มักจะนึกไม่ถึง และไม่ก่อหนี้ โดยไม่จำเป็นและเกินกำลังของครอบครัว ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นแต่ละประเภทมีระดับความสำคัญไม่เท่ากัน เราควรใช้จ่ายกับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตก่อน เช่น ค่าอาหาร ค่าที่อยู่อาศัยและพยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น

“อันที่จริงแล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือก ปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผลและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม อาทิ ผู้ผลิตในภาคอุตสาหกรรมไม่ควรขยายการลงทุนหรือเพิ่มการผลิตที่เกินตัว และนำไปสู่การเพิ่มความเสี่ยงที่ทำให้ต้องพึ่งพิงผู้อื่นหรือพึ่งพาภายนอกมากเกินไปจนขาดความสมดุลในระยะยาว แต่ควรดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง อย่างเป็นขั้นตอน มีการกระจายความเสี่ยงหรือสร้างเครือข่ายธุรกิจเพื่อร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ รายละเอียดของวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติจะมีความแตกต่างกันในแต่ละสาขาการผลิต” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547 หน้า 8-24)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549 หน้า 128) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ดังนี้

1. ระดับบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกิน พอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น เมื่อเหลือกินเหลือใช้ก็แบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์ สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิตและครอบครัว และสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมได้

2. ระดับชุมชน รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของตนและชุมชน มีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกชุมชนให้เกิดพลังทางสังคม พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

3. ระดับรัฐหรือระดับประเทศ ชุมชนและสังคมหลายๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมกันจึงค่อยๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับๆ

ประเวศ วะสี (2541 หน้า 4-6) ได้ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง สามารถที่จะรักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ได้ เสียสละเป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพ และทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น
4. ชุมชนเข้มแข็งอย่างพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ง่ายด้าย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีคุณภาพที่ดี
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใดๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครรลองชีวิตของตนทั้งสิ้น

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ไขว่คว้าวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียง ก็ จะเกิดความสมดุลคือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่นๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมาประมวลและพิจารณาร่วมกันจะเห็นได้ว่า มีสาระสำคัญหลักอยู่ 4 ประการ ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวนี้ กลายเป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต (ทิสนา เขมมณี, 2546)

1. การพึ่งตนเอง เป็นคุณสมบัติประการแรกที่มนุษย์ทุกคนควรจะทำ ได้แก่ การไม่มุ่งพึ่งพาคนอื่น ก่อนที่จะลงมือพึ่งตนเองหรือการรอคอยแต่จะให้ผู้อื่นมาช่วย โดยตนเองไม่ยอมทำอะไรที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้น ต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบแล้วก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง บุคคลที่สามารถพึ่งตนเองจะมีชีวิตที่อิสระไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองกับชีวิตที่เป็นอิสระภาพจึงเป็นข้อคู่กันโดยปริยาย

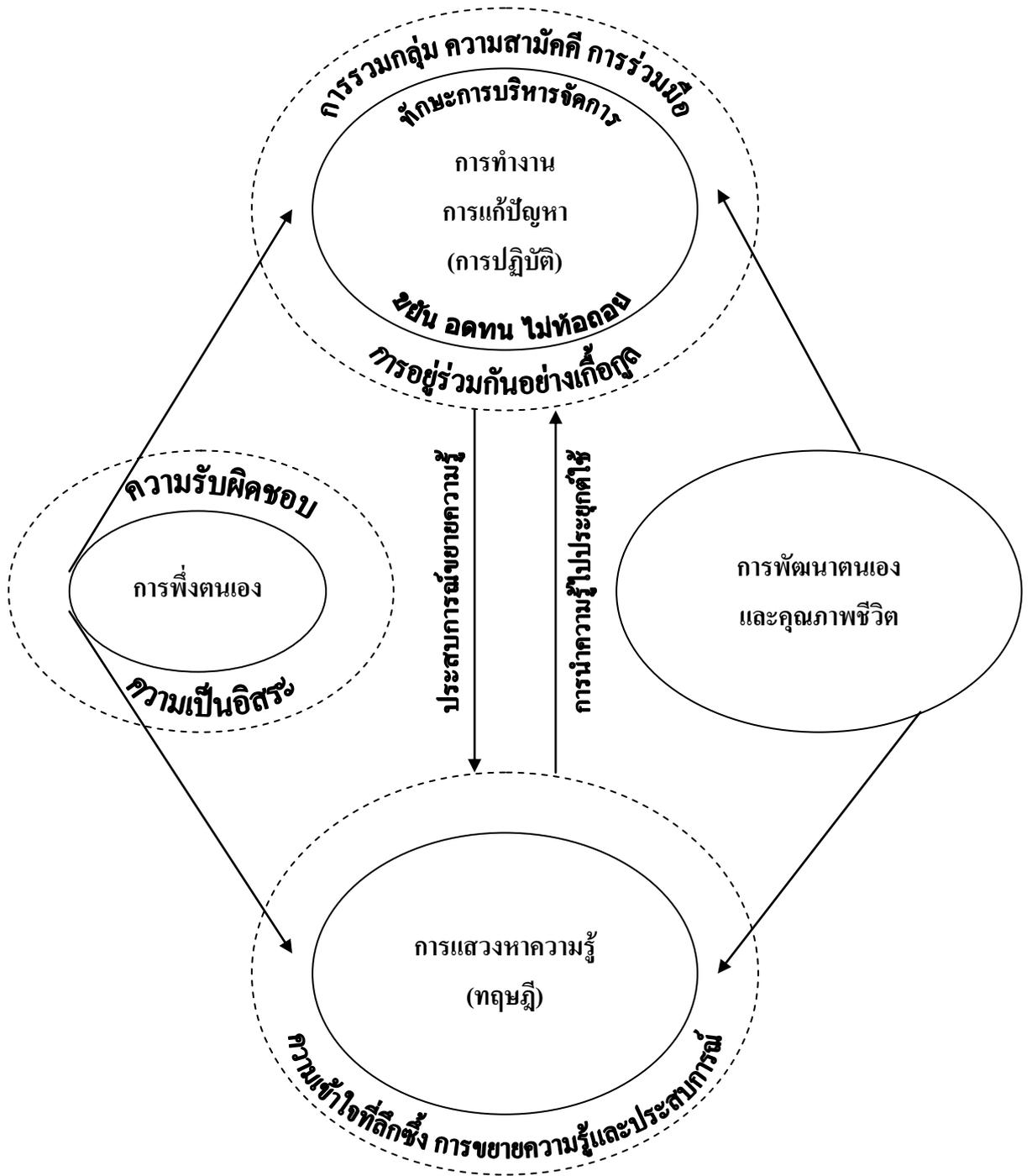
2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึกมีความรับผิดชอบในตนเองและพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องลงมือกระทำการอันจะช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการ การทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในอันดับต่อมา บุคคลใดจะสามารถประกอบกิจกรรม

งานให้ประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้น ยังจะต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่างๆ ในชีวิตให้ประสบความสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการลงมือปฏิบัติขยายไปสู่การรวมกลุ่ม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้น ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเพิ่มพูนขึ้น

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูล ในการทำงานใดๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูลและความรู้ เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากรมาก และอาจไม่ประสบความสำเร็จ การศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงาน ไม่ว่าจะจากผู้รู้หรือแหล่งความรู้อื่นๆ จะช่วยให้ทำการงานของบุคคลก้าวหน้าและได้ผลมากขึ้นหรือพูดง่ายๆ ว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติก็ส่งผลทำให้ทฤษฎีหรือข้อความรู้ขยายตัวออกไป ดังนั้น การปฏิบัติตนและทฤษฎีหรือข้อความรู้ จึงเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อกันและกันเสมอ

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเอง และลงมือทำงานโดยอาศัยความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และหากมีปัญหาเกิดขึ้น ก็สามารถที่จะศึกษาหาวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้นๆ ได้ การปฏิบัติก็จะบังเกิดผล บุคคลก็จะเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต และคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำ และมีความรู้เพิ่มพูนมากขึ้น ทั้งจากประสบการณ์และการทำงาน และการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคิดและทำในสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต จากการพึ่งตนเอง การทำงานและการแสวงหาความรู้มาใช้ในการทำงาน

ทัศนา แคมมณี (2546) ได้สรุปสาระสำคัญในการดำรงชีวิตให้เกิดความพอเพียงทั้ง 4 ประการข้างต้น ในรูปของแผนภาพที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 กระบวนการฟังตนเองเพื่อการพัฒนา : แนวคิดประยุกต์จากทฤษฎีใหม่ (ทิสนา แคมมณี, 2546)

จะเห็นได้ว่า หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตพร้อม การปฏิบัติตนด้วยคุณธรรม แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่เป็นตัวอย่างของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้ ในการพัฒนาคนและเน้นระบบการคิด มีจริยธรรมเป็นหลักในการคิด และการนำ แนวคิดทฤษฎีใหม่มาใช้ด้วยการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำงานด้วยความอดทนและต่อสู้ กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ รวมถึงการแสวงหาความรู้และการนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตประจำวัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

แนวคิดหรือมโนทัศน์ของการพึ่งตนเอง (Self Reliance) ในปัจจุบันได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้น ในทางปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สามนั้น หมายความว่า แต่ละประเทศเหล่านั้นจะต้องใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากทรัพยากรต่างๆ เช่น ทรัพยากร มนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรด้านการเงิน โดยให้มีการควบคุมจากแหล่งอำนาจภายนอก ให้น้อยที่สุด การประบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนที่จะทำในสิ่งที่ พวกเขาพึงพอใจเร่งแก้ปัญหาเหล่านั้น และพัฒนาตัวเองตามแนวทางที่ทรัพยากรซึ่งพวกเขาพหามา ได้ เร่งให้มีการลดการเอาเปรียบ และพึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด การพึ่งพาตนเองของประชาชน จึง เป็นองค์ประกอบสำคัญของแต่ละประเทศที่จะปรับเป้าหมายของตัวเองให้สามารถยืนขึ้นได้อย่าง ภาคภูมิใจ

ความหมายของการพึ่งตนเอง

กาญจนา แก้วเทพและกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ให้นิยามการพึ่งตนเองในเชิงปัจเจกบุคคล ว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของ การดำรงชีพ

ประเมษฐ์ กาญจนวรางกู (2541) ให้ความหมายการพึ่งตนเองไม่ใช่ความเพียงพอในตนเอง (self sufficiency) แต่การปะทะสังสรรค์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นและสภาพแวดล้อมอย่างพลวัต สร้างสรรค์ แสวงหาการเติบโตในแง่ความภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความบอบบางของธรรมชาติ มากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ของมนุษย์ ทำให้ธรรมชาติหมดไปในระยะเวลาอันสั้น

Galtung (1980 หน้า 50) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง คือ กระบวนการพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ ในทุกระดับจากระดับปัจเจกชน ชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศชาติ การพึ่งตนเองเปรียบเสมือน การที่ชุมชนมีเอกภาพ มีอิสรภาพในการดำเนินชีวิต สามารถยืนหยัดได้ด้วยพลังความสามารถของตน ซึ่งการพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องเริ่มจากการพึ่งตัวของตนเองก่อนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ จะมองข้ามความสำคัญของการพึ่งตนเองไม่ได้เลย

อรรถญา ตัญญาเกตุ (2541 หน้า 12) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพึ่งตนเองว่า การรวมกลุ่มกันในชุมชนนั้น จะทำให้สมาชิกของชุมชนตระหนักในพลังและความสามารถของกลุ่มและตนเอง มีความเชื่อมั่นและมุ่งที่จะพึ่งพิงตนในที่สุด นอกจากนั้นยังกล่าวว่าในชุมชนชนบทของไทยควรใช้ระดับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญ เนื่องจากต้องการให้ชุมชนผลิตสิ่งที่เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อการยังชีพของตน ลดการพึ่งพาอาศัยจากปัจจัยภายนอกให้ได้มากที่สุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะบรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยสี่ของการดำรงชีพที่พอเพียงต่อความต้องการของคนในสังคมนั่นเอง

จากความหมายของการพึ่งตนเอง สรุปได้ว่า การพึ่งตนเองได้นั้นจะยึดหลักของความพอเพียง ทั้งความคิดและการกระทำในการดำเนินชีวิต ประกอบสัมมนาอาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต ไม่โลภหรือไม่ตักตวงในระดับที่เกินความต้องการ จนต้องเบียดเบียนผู้อื่น หากแต่เป็นการยึดมั่นในหลักการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเองและการพัฒนาตนเองก่อนเป็นพื้นฐาน

หลักการพึ่งตนเอง

หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการคือ (สำนักงาน กปร, 2549 หน้า 14 -16)

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า “...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่น ที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัสความว่า “...ถ้ารักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็อาจหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขา ไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราก็ทำได้ โดยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทยและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชาวชนบทขาดแคลนและต้องการ คือ ความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปคือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

การเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเอง

การที่จะพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นว่า ตนยอมช่วยตนเองได้ก่อนและในการที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองยอมช่วยตนเองได้นั้น มีกระบวนการที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้คือ (ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย, 2527 หน้า 62-65)

1. ความรู้สึกของการรวมกันเป็นกลุ่มของคนที่มีความสนใจร่วมกันและรวมกันอย่างครบถ้วน (Sense of Solldarity)

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic values) โดยเน้นเรื่องของการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและใช้มติของที่ประชุมตัดสิน โดยไม่ใช่อิทธิพลของใครเข้าไปแทรกในการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มในชุมชน

3. สปีริตในการทำงานร่วมกัน (Cooperation spirit) คือ จะต้องมีการร่วมกันตกลงเกี่ยวกับกิจกรรมร่วมและกระทำร่วมกัน โดยมีการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบและช่วยเหลือกัน

4. สปีริตในการทำงานเป็นกลุ่ม (Collecitve spirit) โดยสร้างให้เกิดสปีริตที่จะมองและให้ความสำคัญต่อความสนใจรวมของกลุ่มว่าเป็นเรื่องสำคัญและมีความพยายามร่วมกันในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุผลของความสนใจนั้น

5. สปีริตในการสร้างสรรค์ (Creative spirit) คือ ปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่ม มีการแสวงหาทรัพยากรและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสม การบริหารและการจัดการรูปองค์การใหม่ มีประสิทธิภาพใหม่ๆ และใช้สิ่งเหล่านี้แก้ปัญหาของชุมชนไม่ให้เป็นปัญหาหรือละเลยปัญหาที่เกิดขึ้น

6. สปีริตของการรวมกันสร้างความเชื่อถือว่าช่วยตนเองได้ โดยมีการรวบรวมทรัพยากรของกลุ่มหรือของชุมชน หรือทางวัตถุนวกับทางจิตใจ กระทำการให้บังเกิดผลให้มากที่สุดและมองทรัพยากรจากภายนอกชุมชนมีความสำคัญเป็นอันดับรองหรือเป็นเพียงตัวประกอบเท่านั้น

โดยสรุปได้ว่า การพึ่งตนเอง ปัจจุบันได้มีการนำไปใช้ในทางปฏิบัติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และการที่จะพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นว่า ตนยอมช่วยตนเองได้ก่อน โดยอาจรับการช่วยเหลือจากคนอื่นตามความจำเป็นและช่วยเหลือผู้อื่นตามความจำเป็น ซึ่งช่วยเขาแล้วให้เขาสามารถช่วยตนเองได้

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้ เดิมเรียกว่าสัญชาตญาณหรือการประจักษ์ เป็นกระบวนการทางจิตที่ค่อนข้างซับซ้อนพอสมควร เพราะการรับรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าอวัยวะสัมผัส และมีการแปลความหมายจากอาการสัมผัส โดยใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมช่วยแปลความหมายและหากพิจารณากันในแง่พฤติกรรมศาสตร์แล้ว การรับรู้จะเป็นกระบวนการที่เกิดแรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นเอง ดังนั้น ความหมายของการรับรู้ที่นักจิตวิทยาได้ให้ไว้จึงมีความหมายที่หลากหลายและมีส่วนคล้ายคลึงกันมาก ดังนี้

ประนอม สรรชมาน (2524 หน้า 42) ได้กล่าวถึงเรื่องการรับรู้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่เรารู้สึกได้ต่อสิ่งใด เป็นต้นว่า ภาพคน เสียงคน เสียงเพลง น้ำร้อน “การรับรู้” หมายถึงการแปลหรือการตีความกับความรู้สึก (Sensation) ที่ได้มา ออกเป็นสิ่งที่มีความหมายหรือที่เรารู้จักเราเข้าใจ

ชัยพร วิชชาวุธ (2526 หน้า 188) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่ได้ยินและสิ่งที่รู้จักด้วยประสาทสัมผัสอื่นๆ เพื่อให้รู้ว่าคืออะไร สิ่งที่รับรู้มีทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุนุญษ์ด้วยกันและความเข้าไปภายในจิตของเราเอง

New Webster Dictionary (1975) ให้ความหมายการรับรู้ไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง การแสดงออกที่สะท้อนถึงความรู้ ความเข้าใจตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง การรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้เลือกจัดประเภทและแปลความหมายเชิงเร้าจากสิ่งแวดล้อมที่มากระตุ้นประสาทรับการสัมผัสและพาดพิงข้อมูลที่แปลนี้ไปสู่การกระทำ ดังนั้น พฤติกรรมบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับอย่างไรขึ้นอยู่กับผลการทำงานของกระบวนการรับรู้

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการแปลงความหมายหรือตีความหมายต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยผ่านประสาทสัมผัสของร่างกาย ความรู้สึกและการมีประสบการณ์กับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ออกมาในรูปของความคิด ความรู้ ความเข้าใจหรือการกระทำ

ลักษณะสำคัญของการรับรู้

ความสำคัญของการรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ และการรับรู้ทำให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดแนวทางพัฒนาปรับเปลี่ยน เลือกระบายและแยกแยะสิ่งรอบๆ ตัว ลักษณะสำคัญของการรับรู้มี 6 ประการคือ (ปวัน มีนรัชย์เรื่องเดช, 2549)

1. ต้องมีพื้นฐานข้อมูล หรือความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน (Knowledge Based) หรือถ้าไม่มีความรู้อย่างน้อยต้องมีประสบการณ์เดิมในเรื่องนั้นอยู่บ้าง
2. จะต้องประกอบด้วยข้อวินิจฉัย (Inferential) ในขั้นตอนของกระบวนการการรับรู้ ทั้งนี้เพราะในการรับรู้ต้องอาศัยวิธีการวินิจฉัย โดยการตั้งสมมติฐานหรือประติดประต่อเรื่องต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้การรับรู้ในสิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

3. จะต้องมีความสามารถในการแยกแยะ (Categorical) ลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญของข้อมูลนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งต้องอาศัยความจำจากประสบการณ์เดิมมาใช้
4. ลักษณะของการรับรู้จะต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Relational) ของข้อมูลต่างๆ หลายประเภท
5. กระบวนการของการรับรู้จะต้องอาศัยการดัดแปลง (Adaptive) ข้อมูลจากประสบการณ์เดิมมาใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละเรื่องที่กำลังรับรู้อยู่ในขณะนั้น
6. กระบวนการของการรับรู้มักจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ เป็นการทำงานของสมองในการรับรู้ข้อมูลต่างๆ

กระบวนการของการรับรู้

การรับรู้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน ไม่มีบุคคลใดจะมีการรับรู้เหมือนบุคคลอื่นทั้งหมด เพราะเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งรับรู้ ก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเอง

กระบวนการรับรู้เกี่ยวข้องกับขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเลือก (Selection) เกี่ยวข้องโดยจงใจและไม่จงใจ การตัดสินใจที่จะเลือกว่าจะรับสิ่งกระตุ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างด้วยกันคือ

1.1 ปัจจัยทางกายภาพ (Physiological characteristics) ได้แก่ จิตความสามารถของบุคคลทางกายภาพ เช่น ประสิทธิภาพในการได้ยิน การมองเห็น สติปัญญาของบุคคลที่แตกต่างกัน

1.2 ปัจจัยทางด้านที่ตั้ง (Physiological location) กล่าวคือ ความใกล้หรือไกลตัวของเราเป็นตัวจำกัดในการรับรู้ด้วย เป็นต้นว่า เรามักจะรับรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรามากกว่าสิ่งที่อยู่ไกลตัวเราออกไป

1.3 ความสนใจ (Interest) มีผลกระทบต่อการเลือกที่จะรับรู้ของบุคคล คือ เราจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเรามากกว่าเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวเรา

1.4 ประสบการณ์ที่ผ่านมา (Past experience) บางครั้งเราอาจผ่านประสบการณ์ที่เคยมีมา กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเกณฑ์ในการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น

2. การรวบรวม บุคคลมีแนวโน้มที่จะรวบรวมตัวกระตุ้นต่างๆ เข้าเป็นรูปแบบต่างๆ โดยมีหลักการรวบรวมโดยพิจารณาจาก

2.1 ความใกล้เคียงกัน หมายถึง รวบรวมสิ่งที่อยู่ใกล้เคียงกันเป็นพวกเดียวกัน

2.2 ความคล้ายคลึงกัน หมายถึง รวบรวมสิ่งที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน

2.3 การกระทำไปในทางเดียวกันเข้าด้วยกัน

2.4 การรวบรวมโดยพิจารณาสิ่งที่ขาดหายไป ถ้าได้ต่อเติมสิ่งที่ขาดหายไป จะทำให้เราสามารถรับรู้และรวบรวมไว้เป็นทางเดียวกันได้

3. การตีความ (Interpretation) เป็นการแปลความหมายประสบการณ์ต่างๆ ที่เราได้รับ ซึ่งกระทำได้หลายลักษณะ เช่น

- 3.1 แปลความหมายตามสถานการณ์ (Context)
- 3.2 แปลความหมายโดยพิจารณาจากเจตนาของบุคคล (Intent)
- 3.3 แปลความหมายโดยเอาบุคลิกลักษณะของตนเองเป็นหลัก (Projection)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

การรับรู้เป็นเพียงตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรม การรับรู้ของคนเราจะเป็นอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมา การรับรู้ไม่ใช่ระบบเครื่องยนต์ การรับรู้ของคนจะแตกต่างกันตาม อายุ เพศ สถิติปัญญา ประสบการณ์ สถานการณ์ความต้องการของบุคคลจะมีผลทำให้พฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันออกไป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนเรามี 2 ประการคือ

ประการที่ 1 ได้แก่ บทบาทของปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ เช่น ความต้องการของแรงขับ คุณค่า ความสนใจ

ประการที่ 2 ได้แก่ บทบาทปัจจัยสังคมภายนอก ได้แก่ ความยึดมั่น ความเชื่อถือ คำแนะนำ คำสอนที่ได้รับกันต่อๆ มา ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลที่ทำให้การรับรู้ที่บุคคลมีต่อเรื่องราวเหตุการณ์ภาวะแวดล้อมต่างๆ มีความแตกต่างกัน

พัชนี วรกวิน (2536) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ สรุปได้ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้รับรู้ บทบาทของคุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ มีส่วนในการรับรู้อย่างมาก เพราะบอกแนวโน้มว่าจะเกี่ยวข้องกับสภาวะที่เป็นจริงของสิ่งเร้าอย่างไร คุณสมบัติเหล่านั้น ได้แก่ ความต้องการ ทักษะคติ บุคลิกภาพและการปรับตัวส่วนบุคคล

2. การใส่ใจ เกิดจากการมีสิ่งเร้าที่มีลักษณะผ่านเข้ามา ร่างกายเกิดความพร้อมและตอบสนอง เนื่องจากการใส่ใจ ทำให้คนได้ยิน ได้เห็นสิ่งนั้นก่อนเสมอ ความใส่ใจ อาจเกิดจากสภาพสิ่งภายนอก และภายในที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล

3. การเตรียมพร้อมในการรับรู้ ความพร้อมในการรับรู้จะเกิดขึ้นก่อนมีสิ่งเร้ามากระตุ้น การเตรียมพร้อมจะช่วยให้บุคคลคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งที่เกิดขึ้น และเตรียมตัวเองอย่างเต็มที่ และแสดงปฏิกิริยาตอบสนองให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ

4. บุคลิกภาพของบุคคล บุคลิกที่สำคัญต่อการรับรู้ทางสังคม ได้แก่ บุคคลที่มีนิสัยชอบทางสังคม และบุคคลที่ชอบเก็บตัว บุคคลที่มองโลกในแง่ดีย่อมเห็นแต่ส่วนดีมากกว่าบุคคลที่มองโลกในแง่ร้าย

จะเห็นได้ว่า บุคคลล้วนผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนประสบอยู่ จะรู้สึกหรือไม่รู้สึกก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ กลายเป็นแบบอย่าง ให้บุคคลปฏิบัติตามในที่สุด เมื่อสิ่งรอบตัวเปลี่ยนแปลงไป ภายในตัวบุคคลย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เชียรธิดา เหมพิพัฒน์ (2546) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 349 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษากลุ่มวิทยาศาสตร์ ได้แก่ คณะสถิติประยุกต์ โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงการบัณฑิตศึกษาเทคโนโลยีการบริหารและสำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษาหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีผลการศึกษาเฉลี่ยตั้งแต่ 3.21 ถึง 3.49 จบปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์/เกษตร ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ด้านพบว่า ในระดับความคิดเห็นค่อนข้างสูงคือ ด้านการนำไปประยุกต์ ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือ ด้านการนำมาใช้ประโยชน์ ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายขององค์ความรู้ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษา และสาขาที่จบปริญญาตรี ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลการศึกษา อาชีพ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ศึกษาคณะนิติศาสตร์ จบการศึกษาชั้น ม.6 ก่อนเข้ารับการศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ครอบครัวและเพื่อนหรือผู้นำกลุ่ม ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านการปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้และด้านการเผยแพร่อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ได้แก่ เพศ คณะที่ศึกษาและการรับรู้จากครอบครัว ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาที่จบก่อนเข้าศึกษา ภูมิฐานะ การรับรู้จากสื่อมวลชนและการรับรู้จากเพื่อนหรือผู้นำกลุ่ม

ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2549) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจและการรับรู้การเลือกใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของครูและนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสนใจและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจและการรับรู้ การเลือกใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 240 คน โดยใช้สถิติถดถอยลอจิสต์และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ระดับการรับรู้การเลือกใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดามารดา อาชีพของบิดา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ การเลือกใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ เกรดหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายได้ของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดามารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมประสบการณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางพลังงานและสิ่งแวดล้อม การให้คุณค่าต่อพลังงานและสิ่งแวดล้อม

มงคล สักยกุล และ ชญานิชฎี รุ่งรังษี (2550) ศึกษาแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาพฤติกรรมการดำรงชีวิตของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2549 จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ช่วงที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมมีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน นักศึกษามีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงปานกลางทุกด้าน โดยนักศึกษามีปัญหาด้านเทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ

ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคม ตามลำดับ รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ มีองค์ประกอบสำคัญแบ่งออกเป็น 1. สิ่งแวดล้อมภายนอก 2. มหาวิทยาลัย 3. ครอบครัว โดยใช้กระบวนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการในการเสริมสร้างพฤติกรรมดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครสวรรค์ 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

ปวีณา กองฤทธิ์ (2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมผู้บริโภคในเขตจตุจักรและเขตบางเขน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมผู้บริโภค และศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมผู้บริโภค กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรใน 2 เขต จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเชื่อมั่น 0.925 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for window สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 36 – 40 ปี ระดับการศึกษาปวส./ปวศ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และมีรายได้เฉลี่ย 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อความสัมพันธ์กับการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีปัจจัยส่วนบุคคลหลายด้านที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมผู้บริโภคต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังเช่นสมมติฐานที่ตั้งไว้